

کتله خور زیباترین غار جهان در دل زنجان

غار «کتله خور» از غارهای بزرگ و زیبای ایران و جهان با پدیده های متنوع، حاصل از انحلال و رسوب گذاری در سنگهای کربناته که بوط طبیعی از شسته شدن و فرسایش آهک و حرکات تکنونیکي ایجاد گردیده است می باشد.

این غار در جنوب شهر گرماب از بخش افشار شهرستان خدابنده واقع در ۱۴۰ کیلومتری جنوب زنجان قرار گرفته که شاید بتوان گفت در سرزمین اسلامی منحصر بفرد و در کل دنیا کم نظیر می باشد که از طریق جاده زنجان-سلطانیه خدابنده و همچنین از طریق جاده اصلی زنجان-بیجار قابل دسترسی است.

دهانه غار در ابتدا به شکل طاق مثلثی با قطری معادل ۱/۴۰ متر بوده که در عملیات بعدی برای آماده سازی مدخل ورودی، حاشیه ها و کف آن تراشیده شده و درب فلزی با ابعاد ۲×۵ در مبدا ورودی غار کار گذاشته شده است. در ارتفاع ۱۱ متری از سطح مسیل که مشرف بر آن می باشد قرار گرفته است و در دامنه جنوبی کوه «ساقیزلو» که حدود ۲۰۰ متر ارتفاع دارد می باشد از ابتدای غار تا عمق ۱۵۰ متری، شبیه به راسته بازارهای معمولی است با این تفاوت که عناصر و اندامهای آن اندکی از بازار کوچکتر می باشد. کف این قسمت را لایه ضخیمی از خاک خاکستر پر نموده است. از عمق ۱۵۰ متری تا ۷۰۰ متری گشایش نسبتاً زیادی در غار حاصل شده است و شعب متعددی بوجود آمده است که راه ورودی به طبقات پایین هم در این قسمت وجود دارد (به گفته مسئولان ذیربط) این غار هفت طبقه دارد که از طبقات چهارم به بعد آب می باشد، در جاهایی که از ریزش مصون مانده استالاکتیت ها (چکنده ها) و استالاکمیت ها (چکیده) خودنمایی می کنند. معبر غار پس از عمق ۷۰۰ متری، به طول ۶۰ متر تنگتر و سقف آن کوتاهتر گردیده به طوری که به آبراه قنات شبیه است.

پس از عبور از این منطقه، محل وسیع و مسطحی ظاهر می شود که به شبستان مساجد شبیه است در ضلع شرقی آن برکه آبی به ابعاد ۳۵ متر وجود دارد که دارای آب زلال و گوارا است.

گذشت زمان و تغییر شرایط و عوامل انحلال و رسوب گذاری، تنوع ویژه و کم نظیری را در ساختمان غار و محیط آن بوجود آورده است. که اشکالی همانند پنجه شیر، پای فیل، تندیس دو جادگر، عروس و داماد، سر پوزپلنگ، سفره عقد و ... در جاهای مختلف غار که به بنا به عقیده اکثر غار شناسان معتبر زیباترین غار دیناست، قرار دارد.

در سال ۱۳۴۷ ه.ش دکتر عبدالکریم قریب از اساتید کم نظیر زمین شناسی ایران که از اکثر غارهای زیبا و کم نظیر کشور یوگسلاوی باز نموده و مطالعاتی درباره غارهای کشور فرانسه دارد از غار کتله خور بازدید بعمل آورد و نوعی

قندیل‌های ظریف و تو خالی را مشاهده کرد که به قول خودش نظیر این قندیل‌ها را فقط در یکی از غارهای کشور فرانسه دیده و در مقام مقایسه، از جهاتی برتر و دیدنی تر از غارهای کشورهای مذکور به حساب آورده است.^۱

این غار که فعلاً حدود ۱۳ کیلومتر آن شناسایی شده است، برای اولین بار در سال ۱۳۳۱ ه.ش توسط گروه کوهنوردی نیرو و راستی زنجان مورد بازدید رسمی قرار گرفت و متأسفانه تا کنون به علت دور بودن از مراکز بزرگ شهری و نداشتن راه‌های ارتباطی مناسب، مورد شناسایی کامل و مطالعه وسیع علمی قرار نگرفته است.

هر چند تا کنون مواردی پیدا شده که می‌تواند در شناسایی و مطالعه در شناسایی و مطالعه غار کتله خور کمک شایانی داشته باشد که می‌توان به پیدا شدن انواع استخوان و سفال تا عمق ۷۰۰ متری غار اشاره کرد. قدیمترین آثاری که در اینجا کشف شده است سفال تیره رنگ دود زده با نقش داغدا با دسته ای با روش ساخت افزوده با تمپر گیاهی و دست ساز است که از نظر زمانی به اواخر هزاره دوم قبل از میلاد تعلق دارد. دومین نوع آثار جمع آوری شده از این غار، سفالهای دست ساز دارای پوشش است که روی سفال به رنگ قرمز متمایل به قهوه ای و نسبتاً خشن با سفالهای شناخته شده قرون اول تا سوم میلادی قابل مقایسه است.^۲

تعیین قدمت غار به طور کامل، مستلزم انجام آزمایشهای آرگون یا جهت قطب مغناطیس است.

ساختار طاق‌دیزی کوه ساقیزلو در درون غار و خمیدگی طاق در دهلیزها که از نوع طبقات بستر غار تشکیل شده اند به خوبی نمایان است. از درون دهلیزها که وسعت آن گاهی به بیش از ۲۰۰ تا ۳۰۰ متر می‌رسد گالری‌های باریکی در جهات گوناگون جدا می‌شوند که انتهای بعضی از آنها مسدود و برخی دیگر راه عبور بسیرا باریکی به گذرگاهها و دهلیزهای دیگر دارند. و بسیرای از این مسیرها و دالان‌های باریک هنوز شناسایی نشده و ناشناخته مانده اند.

مساحت دهلیزها و معابر و دالانها را نمی‌توان بدرستی تخمین زد اگر چه گذرگاههای ابتدایی غار به درازای تقریبی هزار الی هزار و پانصد متر قابل تشخیص هستند ولی ارتباط گذرگاهها مهتر از همه رقوم ارتفاعی آنها مشخص نیست. در حال حاضر دو گذرگاه بزرگ در درن غار شناسایی شده اند، یکی گذرگاه و دهلیز اصلی و قدیمی است که در راستای دهانه ورودی قرار گرفته و دیگری دهلیزها و دالانهایی هستند که در فواصل ۱۰-۱۵ متر از دالان‌های اولی قابل دسترسی می‌باشند. استالاکتیتها و استالاکمیتها ستونهای عظیمی را در دهلیزها و گذرگاههای اصلی ساخته اند. قندیل‌های آویزان از سقف‌ها در اثر داشتن ناخالصیها، رنگهای مختلف بخود گرفته اند و آنهایی که ترکیبات همراه نداشته و یا کمتر دارند به صورت بلورهای شیشه ای بسیار شفاف مشاهده می‌شوند. زیباترین پدیده طبیعی این غار به صورت قندیل‌های تماشانی را معمولاً در اطراف چشمه‌ها و تالابهای کف آن می‌تواند مشاهده کرد. در اثر فرو رفتن آب به طبقات زیرین غار و کم

^۱ - ویژه نامه انجمن زنجانیهای مقیم مرکز

^۲ - تاریخ زنجان - هوشنگ ثبوتی

شدن عمق تالابها، کریستالها و قندیلهای بلورین بهمن ترتیب و بطور تکراری خطوط دیدنی و بسیار جالبی را تشکیل داده اند.

امید است با شناخت بیشتر و ایجاد امکان بازدید از قسمتهای مختلف غار و افزایش بازدید کنندگان از آن قدمی مثمر در توسعه فرهنگ و صنعت ایرانگردی و جهانگردی برداشته شود و زیباترین غار جهان به صورت یک مرکز توریستی و جهانگردی در آمده و با شکوفایی و پیشرفت جهش دار اقتصادی، فرهنگ و ارزش منطقه وجهه واقعی خود را پیدا کند که صد البته چنین اهدافی، مستلزم برنامه ریزیهای وسیع و مطالعات همه جانبه سرمایه گذاریهای ویژه ای می باشد.